

Fazıl Hüsnü Dağlarca'dan Geriye Kalanlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca'dan Geriye Kalanlar

Türk şiirinin çınarı Fazıl Hüsnü Dağlarca Kitap Zamanı ekimizin 5 Şubat 2007'de yayınlanan 13. sayısında Murat Tokay'ın sorularına içtenlikle yanıt vermişti. İşte O röportaj.

YARISI ŞİİR OLAN BİR YARATIĞIM BEN

İlkokuldayken bir 29 Ekim programında kalabalıklar önünde okuduğum ilk şiir, Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya aitti. “Mustafa Kemal'in Kağnısı”nı yıllar sonra şairinin karşısında yeniden okurken heyecanlı ve şaşkındım. Şimdilerde 94 yaşını süren Fazıl Hüsnü Dağlarca ile yeni şiir kitabı “İçimdeki Şiir Hayvanı”nı konuşmak üzere Kadıköy’de, adını taşıyan sokaktaki evine gittik. 74 yıllık yazı hayatına 138 kitap, on binden fazla da şiir sığdıran Dağlarca “**şiire adanmış bir ömür**” olarak karşımda duruyordu.

Yaklaşık 3 saat süren söyleşi boyunca bütün sorulara usul usul, tane tane cevap verdi. İlerlemiş yaşına rağmen geçmişe ait detayları atlamadan, yeni projelerinden, şiirlerinden söz etti. Türkiye'nin gündeminden uzak değildi. Yeri geldi güncel konuları yorumladı, espriler yaptı. Annesini anlatırken masum koca bir çocuk oldu. Hâlâ eser veriyor olmasını “Allah’a inanan bir adam” olmasıyla açıklarken, “Ben şimdiye kadar Allah’tan ne istemişsem Allah bana vermiştir. Sağlık istedim onu da verdi.” diyordu. Evet, Dağlarca, her gün sabah 09.00’da kalkıp gece 23.00’te yattıyor. Ciddi bir sağlık sorunu yaşamıyor. Her gün Türkçeye yeni bir kelime kazandırmak için çaba sarf ediyor. Hırkasının bir yakasında nazar boncuğu diğerinde Ayetel Kürsi taşıyor. Biz de Türk şiirinin yaşayan en büyük şairine maşallah deyip uzun ömürler diliyoruz.

Hocam, Allah uzun ömür versin. Artık kitaplarınızın sayısını unuttuk. “İçimdeki Şiir Hayvanı” kaçınıcı kitap?

İçimdeki [Hayvan](#), yüz otuz sekizinci kitap. [Kitaptakiler](#) son bir yıl içinde yazdığım şiirlerin bir bölümü.

İlk şiiriniz 1933 yılında [İstanbul](#) dergisinde yayınlandı. Yaklaşık 74 yıldır şiir yazıyorsunuz. Sizi bu uzun yolculuğa çıkaran şey neydi?

[Bu](#) soruya nasıl karşılık vereceğimi bilemiyorum. Gerçeği söylemeden önce bulmak gerekir. Ben bu yaratığın karşılığını ne şimdi ne daha önce bulabilmiş değilim. Arada bir öyle duyuyorum ki, şiir bir insandır. O beni dinlemektedir. Ben şiir olarak ona kendimi yazdırmaktayım. Olay böyle mi oluyor ya da herkesin gördüğü gibi ben mi şiir yazıyorum? Sanıyorum ilki daha doğrudur. Şiir yazan bir adam olarak ben ona kendimi yazdırıyorum. Şiir, küçüklüğümünden beri en az benim yarımıdır. Yarısi şiir olan bir yaratığım. Diyebilirim ki, kimi günler şiir yanımda daha ağır basar, elli kilo gelir. İnsan yanımda daha yenik kalır, diyelim kırk kilo.

O kırk kiloluk adam, hem elli kiloluk öbür yarısına meram anlatıyor hem de sizin aracılığınızla sayısız okuyucuya kendisini söylemekte. Duyabildiğim yalnızlığı anlayabiliyor musunuz?

Nasıl bir ortamda şiire başladınız?

Benim yetiştiğim günlerde, beş altı yaşlarındayken, evin büyük çocukları lise düzeyinde idiler. Onların konuşmalarını dinlerdim. Konuşmalarını anlamadan sezerdim. Ama içimdeki başka biri, bunları anlıyor gibiydi. Kullandığım sözcüklerin başka türlü de kullanıldığını duyardım, irkilirdim. O zamanlar işittiğim bir masalın tekerlemesiyle bu sözcükleri birleştirdim. O masallardaki kapılar, açılırken `hoş geldin` diye ses çıkarırmış, kapanırken `güle güle` diye seslenirmiş. Bu masal kapılarına öyle inanmışım ki, evimizin kapıya giden yoluna ve kapıya çıkmaktaşları döşeyerek bu sesleri çıkartmaya çalıştığım olmuştur. O zamandan kalma çocuk, hâlâ bunun olacağı kanısındadır.

Annenizin Yunus ilahileri okuduğunu bir söyleşinizde ifade etmişsiniz.

Çocukluk günleriniz şiirinizi nasıl etkiledi?

Annemin ilahileriyle büyüdüm. Gene annemin ev içindeki namazları, üzerimde etkili olmuştur. Annem namaza durunca biz kendiliğimizden oyunlarımızı durdururduk. Kitap okurken, kitap okumayı durdururduk. Bir ezan sesi dinler gibi içimizde bir namaz sesi dinlerdik. Gövde kımıldamaları ile oluşan bir namaz sesi... Annemin yüzü namaz süresince değişirdi sanki. Bizden uzak olurdu. Bu uzaklık bana bütün kardeşlerimden daha çok dokunurdu. Belki de şiirimin oluşum sesleriydi bu. Evimizde şiire en yakın kişi hep annem olmuştur. Hasta kardeşimi kucağında küçük sallantılarla uyutmaya çalışan annem, bana kitaplar dolusu duyarlıkları bir iki saniye içinde duyurabilirdi. Gençlere şunu öğütlerim: Şiir yazmak istemiyorsanız, annenizi izlemeyiniz! Yemek yaparken, size dokunurken, babanızla konuşurken... O, bin bir anne olur.

Dağlarca'da şiirin karşılığı nedir?

Bende şiir, Tanrı fikrinin, Tanrı inancının hemen önüdür. Şiire inanılmasa Tanrı'ya ulaşmak olanaksızdır. Bu düşüncenin ayakları, şiirin ayaklarıdır. İman, şiir yapısının Tanrı fikrine ulaştığı yerdir.

İlk şiirlerinizi kaç yaşında yazmıştınız?

Yedi yaşlarımdaydım. İlk şiirlerimi gösterdiğim öğretmen, beni paylamış; yazdığım şeyleri anneme-babama sunmamamı söylemişti. Benim inandıklarımın inanmamıştı. Ben de ona inanmamıştım. İtham edilmem, manasını bilmediğim bu sözcüğün yüzüme vurulması, beni çok kızdırmıştı. Öğretmene, "İstediğiniz konuyu veriniz, bunun cevabını hemen burada yazayım." diye kafa tuttum. Verdi, yazdım. Özür diledi. Hiç unutmam, bir gün bir yaramazlıktan ötürü hoca bana bir dize yazdırdı. Bu dizeyi defterine yüz kere yazacaksın, öyle evine gideceksin dedi. Yüz kere yazdığım, Tevfik Fikret'in, "Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer." dizesiydi. Tevfik Fikret'in kitabı bizim evimizde el kitabı gibiydi; yabancım değildi. Rahmetli öğretmenimi

burada saygıyla anıyorum. Şuracıkta söylemek isterim, öğrenciler öğretmenlerin başarılarıdır; ya da başarısızlıkları.

Yüzden fazla şiir kitabınız var; ama `Çocuk ve Allah` çok okundu, sevildi. Şiirimizin yapıtlarından biri oldu. Bunun nedeni neydi sizce?

İki büyük boyutu yan yana getirmem, kitaba bir gerçeklik katmıştır. Çocuk gerçeği ile Tanrı gerçeği orada birbirini kucaklamıştır. Eski bir söz var ya, hep söyleriz. “Neylerse güzel eyler.” deriz. Öylesine bir anlatım olmuştur Çocuk ve Allah. Bir program, bir tasarım olmuştur.

Ses ve söyleyiş olanaklarını sürekli zenginleştirdiniz. On binden fazla şiire imza atan Dağlarca bunu nasıl başardı?

Bunu başarmak gayet kolay. O şiirde yazdığın konuyu, zamanı giyineceksin. O zamanı, o konuyu üst-baş yapacaksın kendine. Ondan sonrası gayet kolay. O da uzun tecrübelerle oluyor. İnsan kendini değiştirebilmeli. İçerde beyin bir hazırlık yapıyor. Mazi bölümünü, anılar bölümünü getiriyor. Allah'a şükür benim bir gücüm var. Şimdilik söylüyorum, hangi yaşa gelirim geleyim, hayatımın her anını hemen hatırlıyorum. Çocukluğumu anlatırken hatırlamakla kalmadım. O anın içine girdim. Benim bugün 138 kitabım varsa, bu evvela doğanın bana verdiği büyük bir bağıştan ötürüdür. Yaşama bağışından ötürüdür. Her çaba zamandan koparılmış bir şanstır. Evvela bir yaşama şansıdır. İnsanın daima eseri kendisidir. Her şiiri yazarken ilk yazdığım, ilk düzelttiğim şey kendimdir. İnsan kendini düzeltemezse, yaptığı eseri daha olgun, daha okunası bir duruma getiremez. Okunası kelimesini şimdi kullanıyorum da çok da güzel bir kelime. İşte herkes günde bir tane kullanılmamış Türkçe kelimeyi kendi mufekkiresinden bulup çıkarsa, Türkçe gerçek kalıbını bulur. Biz kendi dilimizi unutan bir acayip kitleyiz. Bununla mücadele, bir Dağlarca'nın değil, on Dağlarca'nın yapacağı bir iş değil. El birliğiyle, birlikte yapacağız. Bakkalı, öğretmeni, şoförü... Beraber çalışacağız. Bu güzel dilimizi işleyeceğiz. Açıkça söyleyeyim, bu dil olmasa Fazıl Hüsnü Dağlarca olmazdı. Bu adamı o yaptı, inanın!

Dağlarca'daki tema zenginliğini ve çeşitliliği hiçbir şairde göremiyoruz. Çocuk, evren, Kurtuluş Savaşı, Vietnam, destanlar... Bu çeşitliliğe nasıl ulaştınız?

Çok çalıştım. Hatta benim bir kitabım daha var yayınlanmadı. İşi hücrenden başlatıyorum. Fransız Devrimi'ne kadar gidiyor. Şiir, çok büyük bir kaptır. Kaderle oynayan bir saha, şiir. Gerçekte şiir, inanan insanın doktorudur da. Ben Allah'a inanan bir adamım. Nasıl inanırım ama? Şu masa gibi... Hayalî değil. Ben şimdiye kadar Allah'tan ne istemişsem, Allah bana vermiştir. Şunu iftiharla söyleyebilirim. Türk edebiyatında 94 yaşına gelmiş hâlâ eser veren tek insan benim. Eskide yok, inşallah gelecekte olur. Bu neden var; çünkü ben Allah'a inanmış bir insanım. Ben namaz kılmam, oruç tutmam, o başka... Neden yapmadım? Bir defa askerlikte imkân yoktu bir... İki, askerlikte su bulamazdık. Askerin zamanı yoktu.

Dağlarca'nın şiiri; Garip şiiri, İkinci Yeni, Toplumcu Gerçekçi akım gibi aşamalara eklenmeden kendi bağımsız çizgisinde gelişimini sürdürdü. Niçin hiçbir kuşağın içinde yer almadınız?

Ben o davranışları yapay gördüm. Kendi şiirim kökenini biliyorum. Sonra anlatımını, sentaksını kendim koymuşum. Onun için kendi yolumda gittim. Sonra onları derinliksiz buldum. Orhan Veli'yi severdim de derinliği yok. Şiirde derinlik, birinci vasıf. Bir takvim yaprağı gibi okunup atılmayacak.(Takvime güzel bir karşılık buldum. Bunu da yazın. Maliye Bakanı var ya, Kemal Unakıtan... Onun soyadından çıkardım. Takvime “günakıtan” diyorum artık. Çok kullandığımız takvim sözünü atmamız gerek.)

“İçimdeki Şiir Hayvanı” bana, Cemal Süreya'nın “Fazıl Hüsnü'nün şiiri benzersiz bir yaratığın soluk alıp vermesi gibi bir şeydir.” cümlesini hatırlattı...

Cemal Süreya, sevgili arkadaşım benim, şiirimi en çok anlayanlardan biridir. Zaten benim için, şiirim için en çok yazı yazan o olmuştur. O, daha öğrenci iken yanıma gelmişti. Benim şiirimle yakınlığını yüzüme söylemişti. Ölünceye kadar benim şiirimi savunmuştu. Bana hayatta en çok saygı gösteren insan da o olmuştur. Beni ne zaman görse elimi öpmeye kalkmıştır.

Dargın olduğum zamanlarda bile böyle davranmıştır. Bu, benim için çok güzel bir yazı yazdı gençliğinde. Ben dedim ki, senin düz yazın çok iyi. Mantıki ve süslerden uzak bir yazı biçimin var... O, şiirinin adını anmadığım için biraz üzölmüş, sonradan bana söyledi. Ben senin şiirini yadsımadım, senin ikinci vaziyetini söyledim. Aramızda böyle bir soğukluk geçti. Ama hemen kapattı. En son yüzüne de söyledim. Onu bazı insanlar aldılar, tuttular, siyasi bir yazar yaptılar. İşte orada şiiri kötüledi. Ne yazık ki ölümü de yaklaşmış. Feci bir şekilde öldü. Ona çok üzöldüm. Oğlu tarafından öldürölmüş. (M.T: Doktorlara göre Cemal Süreya şeker komasından öldü. Ama oğlunun şiddet uyguladığı, dövdüğü de yıllardır bir iddia olarak konuşuluyor.)

Şiirlerinizde toplumsal bir duyarlılık her dönemde var. Sizin için idealist bir şair diyebiliriz. Şiirle neyi gerçekleştirmeyi düşündünüz?

Şiirde bir defa ulusumun Türkçesine bağlılığını ve ona olan sevgisini, ona olan emeğini hep sürdürmesini, yaşayarak göstermesini istedim. Bu amacım, bugün bile yazdığım her dizeme sebeptir. Bir çaba kaynağıdır. Dilimizi daha büyütmek, anlatım gücünü bütün yeryüzüne göstermek isterim. Zaten şiirlerimin bir amacı da odur. Şiirlerimin yeryüzüne yayılması Türkçenin başarısının yeryüzüne yayılmasıdır. Beni sevindiren de ancak budur. Yoksa Dağlarca'nın ulusal bir şair olması tek başına beni sevindirmez.

Yirmiden fazla çocuk kitabınız var. Çocukları hiç ihmal etmiyorsunuz.

Çocuklar zaten bende her bakımdan yarının göstergeleridir. Onu ihmal edersek neye güveneceğiz?

Çok sayıda şiir yazmanızın düz yazıdan uzak kalmanızla ilgisi var mı?

Vardır. Ben, düz yazıyı severim. Öyle kitaplarım da vardır; ama şiir, evrene daha yakındır. Şiirde bir mısra ile söylediğiniz şeyi düz yazıyla söyleyemezsiniz. Şiirde, hayatımızın en büyük zenginliği olan duyarlılık vardır. Zaten şiirin iki ayağı vardır. Bir imge ayağı yani hayal gücü ayağı, ikincisi de içtenlik... Bu ikisi düzyazıda da olur; ama şiirde daha kolay ve çabuk olur ve birbirine daha çok yakışır. Onun için kendimi anlatmakta şiiri seçtim. Ama şiir deyince öyle basmakalıp şiir değil. Zenginliğini yaşatan bir şiir. Benim bazı şiir çevirmenlerim, şiirlerimin Batı'daki dillere sığmadığını haber veriyorlar. Bundan da büyük, ayrı bir mutluluk duyuyorum.

Kaç kitabınız çevrildi?

50'den fazla kitabım yabancı dillere çevrilmiştir. Yaygınlığı çok daha fazla; ama kitap olarak 50'dir.

Dağlarca anlaşıldı mı? Şiirinize değeri ölçüsünde kıymet verildi mi?

Hakkımda on on beş kitap çıkmıştır. Verilmese bile o yolda yürüyüş başlamıştır. Bana olan ilginin artması, yazdıklarımın değerini bulduğunu, birilerince okunduğunu gösteriyor. Bu, beni sevindiriyor.

Birçok şairin takipçileri, taklitçileri olmuştur. Dağlarca, Türk edebiyatında tek başınadır. Niçin takipçileriniz yok?

Evet, bazıları çabalıyorlar. Ama çabalamayanlar bile, okuduğum şiirlerinden anlıyorum ki, beni derinden okumuşlar. Zaten şiir, bu kadarıyla birbirine geçer. Öteki türlü geçme, daha belli olan geçmeler yaşamaz. Benim şiirlerimi iyice okuyanlar, bilerek bilmeyerek faydalandığımı